

Reportatge | Text: Quim Torra i Pla

ÀNGEL FERRAN

L'humorista desconegut

L'editorial A Contra Vent recupera contes i articles d'un autor poc conegut però valorat pel seu estil intel·ligent

Redactor de taula de *La Publicitat*, col·laborador de moltes publicacions catalanes de la Barcelona de preguerra, humorista d'una ironia intel·ligent i subtil, contista d'imaginació desbordant, pintor, autor teatral, tertulià incansable, ànima de la revista satírica *El Be Negre*, Àngel Ferran és una mica *L'home que es va perdre*, per dir-ho amb el títol de la novel·la de Francesc Trabal, un altre ironista imprescindible d'aquells anys. La història i la nostra desmemòria van fer possible que el 1971, en morir a l'exili, Ferran, que segons les *Memòries* de Xavier Benguerel (1971, p. 316) "havia fet riure de tot cor mig Barcelona amb les seves cròniques de les sessions municipals del temps d'en Pich i Pon i de la Lliga", s'hagués convertit en "l'humorista desconegut", segons Josep Maria Cadena.

Joan Fuster en va fer un elogi sense reserves a la seva *Literatura catalana contemporània* ("La subtilitat del seu humor és excepcional, més gratuïta que maliciosa, intel·ligent sempre, brillant"), com Josep Maria Planes, que parlava també d'humor intel·ligent i anarquista. Guansé va afirmar de l'estrena de la seva única obra de teatre que era una farsa filosòfica. Sense cap mena de dubtes, un dels primers humoristes del país. I, en canvi, l'oblit se l'ha empassat d'una queixalada.

Amb prou feines es recorda en Ferran, nascut a Palafrugell el 1892, només quan se'l situa a la saleta anglesa de l'Ateneu, amb en Sagarra, en Sindreu, en Cabot, en Llates i en Tísner, a punt per

rebre les instruccions d'en Planes, donant menjar a les feres. La seva contribució a *El Be Negre* és la més important de tots els que formaven el cos de redacció, i no per res sinó perquè es pagava per línies escrites. Tant va arribar a escriure-hi que li van acabar dient *l'Àngel del Be*.

Continuador de la tradició

Però l'humorista de la Catalunya republicana va desaparèixer amb ella. Quan Francesc Trabal tot just començava, Ferran ja hi era. Continuador de la tradició dels Rusiñol, Peius Gener, Albert Llanes i Reventós. I, sense que ningú l'hagi llegit, tan a prop de Calders, Monzó, Pàmies i Orteu.

Com que ningú no l'entenia, Ferran va decidir fer-se humorista, tot i que cal puntualitzar que va ser sempre un periodista, per la senzilla raó que no va saber fer res més a la vida. Fins i tot els seus contes els va anar publicant als diaris i revistes on col·laborava i porten títols tan fascinants com ara *La nena que feia soroll quan menjava* (Conte per als papàs), *1r de novembre*, *Tots Sants* (Narració cubista), *Samsó i Dalila*, *Big Jack el Sanguinari* (sobre un tigre que acaba convertit en herbívor), *El soldat desconegut*, *Fets diversos*, etcètera.

També va escriure *Tres al pol*, un extraordinari llibre per a infants, i la deliciosa *Perquè demà surti el sol*, obra mestra de l'humor absurd i intel·ligent, tocada de les influències de Ionesco, amb uns diàlegs d'un enginy pervers i uns personatges que ja no es veuen. Fins a arriba a fer sortir Déu, reconvertit en un vell correcte i de grans barbes blanques que constata que el món que ha creat és una farsa.

Perquè demà surti el sol no es va tornar a representar mai més després d'aquell maig del 1935. Passat poc més d'un any, esclatava la Guerra Civil. Dos mesos després, a l'agost, set trets a boca de canó tombaven el seu amic i di-

L'humor català ens l'hem de prendre molt seri- osament

rector d'*El Be Negre*, Josep M. Planes, assassinat per la FAI. El seu món començava a ensorrar-se. I Ferran amb ell. L'agonia fou lenta, però implacable. Als *failan- gistes* del 36 van seguir els falan- gistes autèntics del 39. Natural- ment, va exiliar-se.

Un exili fred i amb el mateix gust de peix podrit que l'eternitat, com ell mateix va confessar un dia. Primer, els camps de concentració francesos, on va ser un dels escriptors que van anar-hi a raure. En sortir-ne, es va haver de guanyar la vida com podia. Molt malament. Els nazis van fer-lo presoner i el van traslladar a cavar trinxeres. Cal fer l'esforç d'imaginar-se Ferran, sec, llarg, d'una fragilitat absoluta, amb una pala i cavant una trinxera. Ara, això sí, la feina la va fer amb la màxima eficàcia. Sempre es va sentir molt orgullós d'haver col·laborat a la derrota dels alemanys.

Àngel Ferran va ser una mica l'ànima de la revista satírica 'El Be Negre'

Recuperada la llibertat, va veure com el desert arribava als Pirineus i com les democràcies europees s'oblidaven de tots ells. Franco regnava per tota l'eternitat i als refugiats els condemnaven a l'exili etern al país de les boires. Després, sembla que durant 30 anys va continuar respirant. Però el seu país havia desaparegut i ell ja només escrivia per als fantasmes. Sempre malalt, anava carregat de comprimits i pastilles per a una cosa o l'altra, sobretot per al reumatisme. Un dia, a Tolosa, va caure i va començar el seu procés d'esmicolament físic. Primer, va caldre tallar-li el peu, després la cama fins al genoll i, encara més endavant, el trosset que faltava fins a l'entrecoix. "A mi m'enterraran per entregues". Més endavant, va continuar amb una tuberculosi que el va portar al sanatori de Ieres. Però a la seva vida tot va ser conduït sempre per la tendència irresistible a empitjorar: de la tuberculosi va passar al càncer. Abans d'enterrar-lo, encara va haver-hi temps per amputar-li l'altra cama.

La imatge d'un home acabat

En Josep Pla va visitar-lo un cop a Tolosa de Llenguadoc i li va dedicar un dels seus retratats de passaport. És la imatge d'un home acabat, desfet, ofegat en la més trista de les misèries i la pobresa. I com l'humorista que ningú no va entendre mai. Probablement tenia raó.

Però Àngel Ferran és la peça que faltava per adonar-nos de dues coses: que l'humor català és una cosa que ens hem de prendre molt seriósament i que, seguint-lo a ell, "és molt més digne elevar l'anècdota a categoria que rebaixar la categoria a acudit".*